

**David Coulby: “Beyond the National Curriculum. Curricular Centralism and Cultural Diversity in Europe and the USA”, *Λονδίνο, Routledge / Falmer, 2000.***

E. ΖΑΜΠΕΤΑ\*

Η κωδικοποίηση, ταξινόμηση και περιχάραξη της σχολικής γνώσης δεν δημιουργεί μόνον τις προϋποθέσεις της κοινωνικής αναπαραγωγής με τους όρους που έχει ήδη αναλύσει η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, στη βάση του κοινωνικού ή πολιτισμικού κεφαλαίου. Η οργάνωση και εκφορά της σχολικής γνώσης συνιστά ταυτόχρονα πολιτική συγκρότησης και εγχάραξης ταυτότητας και με αυτήν την έννοια θέτει τους όρους της κοινωνικής διάκρισης. Οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν ότι αυτά που διδάχθηκαν στο σχολείο είναι η 'αλήθεια', καθώς η σχολική γνώση εμφανίζεται ως επιστημονικά έγκυρη και αντικειμενική. Η αναγνώρισή της ως αντικειμενικής συνοδεύεται από την αντίληψη ότι αυτά που διδάσκονται στο σχολείο είναι εκείνα τα οποία αξίζει και θα πρέπει να διδάσκονται. Τις θέσεις αυτές πραγματεύεται και αμφισβητεί το τελευταίο βιβλίο του David Coulby.

Ο τίτλος του βιβλίου ενδέχεται να δημιουργήσει την εντύπωση στον αναγνώστη ότι πρόκειται για μια αναφορά στο αγγλικό εκπαιδευτικό σύστημα και το 'εθνικό πρόγραμμα σπουδών' των σχολείων που εισήγαγε η κυβέρνηση Thatcher. Το θέμα αυτό άλλωστε, όπως και τη

---

\* Εύη Ζαμπέτα, Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

συντηρητική φιλελεύθερη εκπαιδευτική πολιτική στην Αγγλία, έχει αναλύσει ο συγγραφέας σε παλαιότερα έργα του. Το αντικείμενο αυτού του βιβλίου ωστόσο αφορά στην ανάλυση της σχολικής γνώσης ως πεδίου κρατικής παρέμβασης και ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται οι σχέσεις εξουσίας και γνώσης ή όπως το τοποθετεί ο ίδιος εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στα βιβλία, τους ανθρώπους, το χρήμα και τα όπλα. Η σχολική γνώση, ως κρατικά υιοθετούμενη γνώση, αποτελεί το κυρίαρχο παράδειγμα μέσα από το οποίο οι ευρωπαϊκές κοινωνίες κατασκεύασαν και αναπαράγουν τις έννοιες της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού. Η συγκρότηση του ιστορικού παρελθόντος, η επιλεκτική οριοθέτηση της κουλτούρας, η κατασκευή της εθνικής ταυτότητας καθώς και των όρων κοινωνικής πειθάρχησης αποτελούν ορισμένες από τις βασικότερες λειτουργίες των εκπαιδευτικών θεσμών. Η κρατικά υιοθετούμενη γνώση συνιστά μία αυθαίρετη και αυταρχική επιβολή συλλογικής μνήμης η οποία συχνά αγνοεί, παραγνωρίζει ή αποκρύπτει την εθνοτική και πολιτισμική ετερότητα που συνθέτει αυτό που αυθαίρετα αποκαλείται 'έθνος-κράτος'. Το γεγονός ότι τα όρια του έθνους και του κράτους δεν ταυτίζονται είναι προφανές. Τα αυτονομιστικά κινήματα καθώς και οι νέοι εθνικισμοί στην Ευρώπη, που ασφαλώς δεν περιορίζονται στις μεταβατικές κοινωνίες της ανατολικής Ευρώπης, επιβεβαιώνουν την κρίση του προγράμματος των εθνικών κρατών. Ο Coulby παραπέμπει στην γλαφυρή διατύπωση του Arradurai ότι "το έθνος και το κράτος αποτέλεσαν το καθένα τον στόχο του άλλου" προκειμένου να υπογραμμίσει τον καταλυτικό ρόλο που διαδραμάτισαν τα κρατικά εκπαιδευτικά συστήματα στο πολιτικό πρόγραμμα της συγκρότησης κυρίαρχων ταυτοτήτων.

Η σχολική γνώση οριοθετεί φαντασιακές κοινότητες και αναγνωρίζει εχθρούς που τις απειλούν. Καλλιεργεί την ομοιογένεια και την πειθαρχία, αλλά ταυτόχρονα το φόβο του εξωτερικού "άλλου" και τη μισαλλοδοξία. Το σχολείο καλλιεργεί την εχθρότητα και τη βία μέσα από ποικίλες και σύνθετες διαδικασίες και στην ουσία προετοιμάζει τον πόλεμο. Δεν είναι μόνο η σχολική ιστορία που αναλύσκεται υπερβολικά στην ανάγνωση του πολέμου. Η όλη δομή του σχολείου και της παιδαγωγικής του συμφιλώνει με στρατιωτικές δομές και τελετουργίες. Το ίδιο το σχολείο ασκεί συμβολική βία μέσα από την

υιοθέτηση ενός κυρίαρχου παραδείγματος γνώσης που βασίζεται στην αυστηρή ταξινόμηση και ιεράρχηση της νεωτερικής επιστήμης. Ταυτόχρονα θέτει τα όρια μεταξύ ορθού και λάθους τοποθετώντας εκτός των πλαισίων του οτιδήποτε δεν εμπίπτει στα όρια της ερμηνείας του. Μετατρέπει τις επιστημολογικές αρχές του στο μη επιδεχόμενο αμφισβήτησης κανονιστικό πλαίσιο που θέτει και τα κριτήρια κανονικότητας στην κοινωνία. Οιοσδήποτε δεν εμπίπτει στο πλαίσιο της κανονικότητας χαρακτηρίζεται ως άτομο με 'ειδικές ανάγκες' και χρήζει 'ειδικής αγωγής'. Η πειθάρχηση του σώματος και της σεξουαλικότητας εντάσσεται στην ίδια συνέχεια.

Το σχολείο επιδιώκει τον έλεγχο του παρελθόντος παρά του μέλλοντος. Υπό αυτήν την έννοια το σχολείο, και σε ορισμένο βαθμό και το Πανεπιστήμιο, είναι προσδεμένο και εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο την παράδοση και πολύ λιγότερο τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας. Η αιχμή της παραγωγής νέας γνώσης βρίσκεται κατά βάση εκτός των εκπαιδευτικών θεσμών και το σχολείο ελάχιστα είναι διατεθειμένο να υιοθετήσει τη νέα γνώση καθώς και τις νέες πειθαρχίες που αυτή συνεπφέρει εντός της επιστήμης. Το σχολείο ως θεσμός κατάταξης, ιεράρχησης και μετάδοσης της γνώσης βρίσκεται σήμερα σε προφανή διάσταση από τη λογική που διέπει τη νέα οικονομία της γνώσης. Η γνώση που μεταδίδει το σχολείο, ως περιεχόμενο και διαδικασία, είναι στην ουσία παρωχημένη. Το στοιχείο αυτό έχει συντριπτικές συνέπειες για το σχολείο το ίδιο αλλά και την κοινωνία. Αφενός το σχολείο παύει να αποτελεί το θεσμό που παράγει τις σύγχρονες γνώσεις και δεξιότητες και ως εκ τούτου τείνει να περιπέσει σε αχρηστία. Από την άλλη πλευρά το σχολείο, ως ο μαζικότερος φορέας συστηματικής διάχυσης της γνώσης που εφηύραν οι αστικές κοινωνίες, τείνει να υποκατασταθεί από αμεσότερες, ταχύτερες και αποτελεσματικότερες μορφές μάθησης και μετάδοσης πληροφορίας που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες. Εάν η διαπίστωση αυτή θα έπρεπε να εκληφθεί ως αιχμή, αυτή δεν αναφέρεται στους εκπαιδευτικούς λειτουργούς, οι οποίοι αποτελούν τους συχνότερους αποδέκτες της κριτικής. Το πλαίσιο της επιλογής της σχολικής γνώσης και τα όρια επαναπροσδιορισμού του ρόλου του σχολείου αναφέρονται στην ουσία στη δυνατότητα του κράτους να αναθεωρήσει τους όρους αναπαραγωγής

του.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μία αναστοχαστική Κοινωνιολογία της Σχολικής Γνώσης. Συνιστά μία προσπάθεια κριτικής της γνώσης που προσφέρεται στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα. Πρόκειται για ένα έργο, που αν και απηχεί την βαθιά επιρροή που έχει ασκήσει στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, και ιδιαίτερα στην αγγλική βιβλιογραφία, το έργο του Basil Bernstein, επιχειρεί να διατυπώσει ένα νέο πλαίσιο κατανόησης και κριτικής του ρόλου της γνώσης που παράγουν τα σχολεία και τα πανεπιστήμια στις σύγχρονες κοινωνίες. Αν και το αντικείμενο του βιβλίου είναι θεωρητικό, η θεωρία εδώ δεν συγκροτείται ως υπερ-ιστορική αφαίρεση και γενίκευση. Η ανάλυση τοποθετείται στο χώρο και στο χρόνο. Ο Coulby είναι πάνω απ' όλα ένας μελετητής της Ευρώπης. Η μελέτη της Ευρώπης δεν συνιστά μια εγκυκλοπαιδική προσέγγιση Ευρωπαϊκής Ιστορίας καθώς επίσης και της εθνοτικής, γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλίας των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Η επιπρόσθετη αξία αυτού του βιβλίου έγκειται στο γεγονός ότι πρόκειται για μια ιστορικά ενημερωμένη κοινωνιολογία της σχολικής γνώσης. Τα ποικίλα παραδείγματα για τον τρόπο με το οποίο τα ευρωπαϊκά κράτη και τα εκπαιδευτικά συστήματα χειρίζονται την πολιτισμική ετερότητα και τις κάθε είδους 'μειονότητες' δηλώνουν μια σχεδόν αγωνιώδη προσπάθεια του συγγραφέα να φέρει στο φως εκείνα τα οποία συνήθως αποσιωπώνται και καθιστούν την αφήγηση συναρπαστική.

Ιδιαίτερα συμπεκνωμένο και συνθετικό έργο. Η φλεγματική πρόζα του συγγραφέα πολλές φορές χρειάζεται αποκωδικοποίηση προκειμένου να αποκατασταθεί το αναλυτικό της περιεχόμενο. Το προκλητικό ύφος συνειδητά επιδιώκει να σοκάρει τον αναγνώστη, όπως η άποψη ότι "το σχολείο διδάσκει ψέματα και ανοησίες".

Η ανάλυση του Coulby δεν προδιαγράφει κάποια αισιόδοξη προοπτική για το σχολείο και την κοινωνία, πλην μιας: της αναγνώρισης της κριτικής σκέψης και της αμφισβήτησης ως της μόνης αντίστασης απέναντι στη βαρβαρότητα. Η αναγνώριση αυτή συνοδεύεται από την ενοχική διαπίστωση, που διαπερνά ολόκληρο το έργο του, ότι η βαρβαρότητα δεν συνιστά χαρακτηριστικό των άλλων, αλλά της ίδιας της Ευρώπης.